

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Baki Umutcan Kulođlu, Çağrı Cansu, Denizhan Kılıç, Seđkin Aydın, Zeynep Önel

Danışman: Dr. Rifat Vedat Yıldırım

ÖZET

Bulunan tarihi kayıtlara göre İlk Çağ uygarlıklarından beri çok çeşitli doğum kontrol yöntemleri kullanılmıştır. Çođu zaman bu yöntemlerin kullanılma nedenleri arasında; evlilik dışı gerçekleşen cinsel ilişkiler, evlilikte oluşabilecek istenmeyen gebelikler, kadın ve erkek sağlığının korunması, yaşanan ekonomik zorluklar gibi evrensel durumlar yer almıştır. Bu yöntemlerin kullanılması bazı dinler tarafından uygun görülmüşken; bazıları tarafından ise uygun görülmemiştir. Ayrıca kimi yöntem sadece kullanıldığı dönem içerisinde sınırlı kalmışken; kimisi deneyimlerin aktarılmasıyla, tarihi kalıntılarla ve bazı dönem bilginlerinin yazdıkları kitaplarla diğer nesillere aktarılmış hatta günümüze kadar ulaşmıştır. Elde edilen bilgilere göre İlk Çağ'da daha çok bitkisel kaynaklı korunma yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemlere ek olarak çeşitli kimyasal ve hayvansal kaynaklı karışımlar, muskalar, tamponlar ve insanların batıl inançları sonucu ortaya çıkan diğer doğum kontrol yöntemleri kullanılmıştır. Orta Çağ'a bakıldığında ise bu yöntemlerle birlikte; özellikle geri çekilme yönteminin, kiliselerin tavsiye ettiği yöntemlerin ve barbarca bir yöntem olan bekâret kemerinin kullanıldığı görülmektedir. Bugün bile örneklerini gördüğümüz bekâret kemerinin doğum kontrol yöntemi olup olmadığı hâlâ tartışılmaktadır. İslam dinine göre doğum kontrol yöntemlerini kullanmak ahlaki açıdan doğru bulunmamaktadır. Ama buna rağmen birçok tıbbi yazar doğum kontrol yöntemlerinin birer doktorluk sanatı olduğunu vurgulamıştır ve bunlara eserlerinde de yer vermişlerdir. Erken dönem İslam Uygarlıklarında da İlk Çağ'a ve Orta Çağ'a benzer doğum kontrol yöntemleri kullanılmıştır. Rönesans ile başlayan bilimsel gelişmeler sayesinde günümüzde bile en etkili yöntem olan kondomun gelişmeye başladığını ve bugünkü halini aldığını görmekteyiz. Ayrıca bu dönemden itibaren daha gelişmiş rahim içi araçları, vajina süngerleri ve diyafram gibi alternatif doğum kontrol araçları da geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Günümüzde de çok çeşitli doğum kontrol yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemler genelde eski yöntemlere dayalı ve tıbbi olanaklarla geliştirilmiş güncellenmiş yöntemlerdir. Bunlar; doğal yöntemler, bariyer yöntemleri (erkek-kadın kondomları, diyafram, spermid), hormonal kontraseptifler, rahim içi araç (RİA) ve cerrahi yöntemler (vazektomi, tüp ligasyon) olarak sınıflandırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Doğum kontrolü, tarihçe, kontrasepsiyon.

GİRİŞ:

Tarihten bugüne insanların en kalıcı sorunlarından biri cinsel arzularının etkisi ve sonuçları olmuştur. Cinsel birleşmenin sonucu olarak istenmeyen gebeliklerin önlenmesi için tedbirler alınması insanlık tarihi kadar eskidir.

Doğum kontrolü nedir?

Doğum kontrolü kadınların gebe kalmasını önleyen, gebelik olasılığını azaltan ya da istedikleri zaman çocuk sahibi olmalarına imkân veren çeşitli yöntemlerin tümüne birden verilen addır. Bu yöntemlerden aile planlaması amacıyla hem kadın hem de erkek faydalanabilir. Doğum kontrolü birçok kültürde ve dinde siyasi ve etik tartışmalara neden olmaktadır. Bu muhalefet farklı şekillerde kendini göstermektedir. Bazı çevreler cinsellikten kaçınma dışında tüm yöntemlere karşı çıkarken, bazıları "doğal olmayan" yöntemler olarak niteledikleri kondom, doğum kontrol hapı kullanımı gibi yöntemleri eleştirerek, sadece doğal yollardan korunma yöntemlerini (geri çekilme, takvim) kabul etmektedir. (25)

Doğum kontrol yöntemlerinin eski medeniyetlerde de kullanılmış olması aklımıza "Doğum kontrol bilgisi nasıl elde edildi ve diğer nesillere nasıl iletildi?" sorusunu getirir. Geçmişten günümüze çeşitli medeniyetlerde kullanılan doğum kontrol yöntemleri şu şekilde örneklendirilebilir:

1. İLK ÇAĞ'DA KULLANILAN DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Günümüzde de bazı kültürlerde kullanılan ve doğum kontrol yöntemlerinin temelini oluşturan bazı yöntemler bu çağda ortaya çıkmıştır. İlk çağlarda çobanlar hayvanlarının bazı bitkilerle beslendiğinde üremede başarısız olduklarını fark ettikleri ve bu bitkilerin doğum kontrolünde kullanılabileceği fikrini ortaya attıkları ve bu şekilde bitkisel preparatların doğum kontrolünde kullanılmaya başlandığı söylenmektedir. Günümüzde yapılan incelemeler bu bitkilerin kimyasal özelliklerinin gebe kalmayı önlemede etkili olduğunu göstermiştir. Deneme yanılma yöntemi herhangi bir hastalık için ilaç geliştirmenin en ilkel yolu olduğu gibi doğum kontrolünde kullanılan preparatların geliştirilmesinde de kullanılan ilk yöntemdir. İnsanlar işe yaradığını düşündükleri deneyimlerini başkalarıyla paylaşarak bu bilgilerin nesilden nesile aktarılmasını sağlamışlardır. (18) İlk Çağ'da kullanılan doğum kontrol yöntemleri medeniyetlere göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

1.1- ANTİK MISIR'DA KULLANILAN DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Mısırlılar, kadında kısırlığın tespiti için rahim ağzına (uterus) akşam yatarken sarımsak veya soğan yerleştirirdi. Sabah kadın uyandığında genzinde sarımsak veya soğan kokusu duyarsa tüplerinin açık olduğu ve gebe kalmasına bir engelin olmadığı anlaşılırdı. Koku duyulmazsa kadının tüplerinin kapalı olduğu, bu nedenle hamile kalamayacağı bilinirdi. Ayrıca kadının rahminin içerisine paslanmayan metallere olan altın veya gümüş yüzük konularak gebelik önlenmeye çalışılırdı. Arap kervancılar da bu yöntemi öğrendikten sonra uzun çöl seyahatlerinde dişi develerin gebe kalmalarını önlemek için rahimlerinin içerisine temizlenmiş çakıl taşı yerleştirme yöntemini kullanırlardı.

1.1-1. Rahim Ağzına Yerleştirilen Araçlar (Pesserler)

Pesser, sperm öldürmek ve/ veya spermin rahim ağzından geçişini engellemek için kullanılan bir vajinal fitildir. 3000 yılı aşkın bir süredir çeşitli kültürlerde kullanılmış, en eski kontraseptiflerden biridir. Tarihte kullanılan pesserler hayvan dışkılarından (bal ve toprak üstünde yetişen kabuklu bitkilerle birlikte) yapılırdı. Mısır'da timsah dışkısı, Hindistan'da fil dışkısı kullanılırdı. Pesser bir kere takıldığında vücut sıcaklığında erirdi ve serviksi aşlamayacak bir şekilde kaplardı. Servikal blokerler doğal deniz süngeri, pamuk ya da yün pedlerden, ağaç özsuğu, hatta afyon yumrularından yapılırdı.

Kahun Papirüsü'nde rahim içi doğum kontrol yöntemleri listelenmiştir. Önerilen malzemeler akasya sakızı (acacia gum), ekşimiş süt, timsah gübresi, bitki lifleriyle ve balla karıştırılmış NaCO_3 (sodyum karbonat) mineralidir. Bu malzemeler rahim ağzına yerleştirilirdi. Ebers Papirüsü'nde ise demlenen akasya dikeninin balla karıştırıldıktan sonra ketenle birlikte rahim ağzına uygulanmasını içeren bir tarif bulunmaktadır. Bu yöntem sonradan Efesli Soranus tarafından da kabul edilmiştir. Günümüzde akasyanın sperm öldürücü özelliği bulunmuştur. Acacia auriculiformis'in içeriğindeki triterpen sponinler spermleri hareketsizleştirmektedir. Bu akasya türevinin içerdiği kimyasallar spermlerin servikal mukus içine girmesini engeller, sperm hücrelerinin plazma membranını dağıtır ve akrozom parçalanır. Vajina çevresinde laktik aside maruz kalan spermler vajinal enzimlerin de etkisiyle sindirilmeye başlar. Ekşimiş süt vajina çevresindeki asidik çevreyi artırır. Bu da bir sperm öldürücüdür. (3)

Natron, sodyum karbonat tuzudur. Açık, beyaz, sarı veya gri kabuklu ve kristalli formunda Mısır'da birkaç göl yatağında bulunur. Suda çözünür ve suyu kolayca kendine bağlar, bu yüzden harika bir kurutucudur. Bu madde mumyalamada da çok önemlidir. Sodyum karbonat ilginçtir ki sperm hücrelerinin plazma membranındaki lipit yapısını değiştirir. Domuzların sperm hücrelerindeki akrozom membranını kafa kafaya yapıştırır. Sperm yapışmasının kurutucu ve özel etkisinin insan spermlerini de öldürdüğü varsayılır.

1.1-2. Muska ve Tılsımlar

Binlerce yıldır kullanılan belki de en eski doğum kontrol yöntemi muska ve tılsımlardır. Antik Mısır'da özel bir anahtarla açılıp kapanabilen, rahim şeklinde bir oyuğu bulunan muskalar tasarlanmıştır. (12)

1.2- ANTİK YUNANLILARIN VE ROMALILARIN KULLANDIĞI DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Antik Yunanlıların hamileliğin kadın ve erkeğin birleşmesi sonucu oluştuğunun farkına varan ilk ulus olduğu söylenmektedir. Yunan kültüründeki doğum kontrol yöntemleri oldukça fazladır.

1.2-1. Bitkisel Yöntemler:

1.2-1.1. Silphium

Yunanlılar dev rezene olarak bilinen *silphium* kullanırdı. Keskin sapı öksürük şurubu için iyi bir malzemeydi ve yemeklere zengin, kendine özgü bir tat veriyordu. Bu bitkinin kontraseptif ve düşüğe sebep olan özelliği olduğu biliniyordu. 3. ve 4. yüzyılda bitkinin soyu bu büyük ilgiden dolayı tükendi. Hayatta kalan benzer bitkiler vardı ama etkisi azdı. (13) Silphium Yunan sikkeleri üzerinde de kullanılmıştır. 4 Drahma üzerindeki resim bir eliyle genital bölgesini gösterirken bir eliyle de bitkiye dokunan, oturan bir kadını tasvir ediyordu.

1.2-1.2. Yarpuz bitkisi

Nanegillerden bir bitki olan yarpuz bitkisi Yunanlılar ve Romalıların pişirip şaraplarına kattıkları bir bitkidir. Yunanlılar ve Romalılar ayrıca bu bitkiden çay da yapıyorlardı. Antik tıp kitaplarında da bahsedilen bu bitki kararında alındığında doğum kontrolü sağlarken fazla alındığında zehirlenmeye yol açıyordu.

1.2-1.3. Sedef çiçeği

M.S. 1. yüzyılda yaşamış Yunanlı jinekolog Soranus'un üzerinde çok durduğu bitki sedef çiçeği o yüzyılın yaygın doğum kontrol bitkilerinden biridir. Kan basıncını düşürücü özelliğe sahip bitki çay şeklinde de tüketilebiliyordu. (17)

1.2-1.4. Queen Anne Dantel (yabani havuç) tohumu

Sıçanlarda yapılan çalışmalar, bu tohumun yumurtalık büyümesini inhibe ettiğini göstermektedir. Sekiz saat boyunca etkili olduğu bilinmektedir. Günümüzde bile Hindistan'daki kadınlar kuru tohumu çiğneyerek kullanmaktadır. Kuzey Carolina'daki kırsal kesimlerde yaşayan bir kısım kadın, hamileliği önlemek için ilişkiden hemen sonra bir çay kaşığı yabani havuç tohumunu bir bardak su ile yutarak kullanmaktadır.

1.2-1.5. Diğer bitkiler

Roma'da Hekim Dioskorides ve Galen, doğum kontrolünde kullanılabilecek birçok bitkiyi listelemişlerdir. Bu bitkiler arasında ardıç ve salatalık bulunmaktadır. Ancak bu bitkilerin tehlikeli yan etkileri vardır. Bunların yanında asafoetida (şeytandersi çadırusağı otu), söğüt, hurma ağacı, nar ve mür de kullanılmıştır.

Maun ağacı kabuğunun esansı ve limon suyu, akasya ağacı ve bal, tuz, lahana veya söğüt yaprağı, soğan suyu, nane yağı ve yumuşak yün ise doğum kontrolü için kullanılan çeşitli karışım ve maddelerdir. (6) Kullanılan bu maddelerin hepsi ya çok asidiktir ya da oldukça alkalidir.

1.2-2. Diğer Yöntemler

1.2-2.1. Ay ışığından kaçınmak

Antik Yunan'da ay ışığının kadınları hamile bıraktığına inanılırdı ve kadınlara ay ışığından uyurken kaçınmaları öğretilirdi.

1.2-2.2. Yerel mezarlıkları ziyaret etmek

Kadınlar, kadın atalarını ziyaret ederek hamilelikten korunmayı umuyorlardı. Ayrıca Yunanlılar obeziteyle doğurganlığın azaldığını düşünmüştür. (23)

Antik Roma'da kadınlar gebeliği önlemek için cinsel ilişki sırasında sol ayaklarına kedi karaciğeri içeren deri bir kese giyerlerdi.

1.2-2.3. Muskalar

Peinus'un önerdiği "tüylü örümcek muskası" rağbet edilen muskalardan biriydi. Çok büyük kafası olan bir tür tüylü örümceğin kafası kesildiğinde, içinde iki küçük kurtçuğun bulunduğu söylenirdi. Bu kurtçukları gün doğumundan önce geyik derisi içine dikip bu muskayı kadına verdiklerinde gebeliği önleyeceklerini düşünürlerdi.

1.3- ASYA, HİNDİSTAN VE JAPONYA'DA KULLANILAN DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Antik Çin'de kadınlar hamileliği önlemek ve çocuk düşürmek için sıcak cıva içiyorlardı. M.Ö. 7. yy' da Sun Ssu-Mo daha fazla çocuk istemeyen kadınlar için *1000 Altın Gebeliği Önleme Tarifi* isimli bir eser yazmıştı. Bu eserde cıva ve yağın bir gün boyunca birlikte kaynatıldıktan sonra oral olarak alınmasının kısırlaştırıcı etkisinden bahsedilmiştir.

Çin ve Japonya'daki kadınlar bariyer yöntemi olarak yağlanmış bambu kâğıt diskleri kullanmıştır. Çinliler, kadının âdet süresinde ilişkide pasif olursa hamile kalmayacağını düşünürlerdi. Bu yöntemi M.Ö. 1100 gibi erken bir tarihten itibaren uygulamaya başlamışlardır. (15) Erkeklerin ejakülasyonu engellemeleri önerilmiştir. Bu yöntemden M.Ö. 7. yy' da Usta Tung-Hsuan eserinde söz etmiştir.

Güneydoğu Asya'da yetişen Papaya meyvesi hamilelikten korunmak için kullanılırdı. Meyvenin çekirdekleri doğal doğum kontrol yöntemi gibi kullanılıyordu. Erkeğin günde 1 papaya çekirdeği yemesi sperm sayısını orta vadede oldukça azalttığı söyleniyordu. (9) Bunlarla birlikte bitkisel çorbalar ya da "liang yao" kullanılırdı.

Hindistan'da ise palmiye yaprağı ve kırmızı kireç tuzu kullanılmıştır. Fitol ya da vajinal tablet olarak bal, tereyağı, kaya tuzu, palasa ağacının tohumu kullanılmıştır.

1.4- FARKLI MEDENİYETLERDE KULLANILAN DİĞER YÖNTEMLER

1.4-1. Pennyroyal

Doğum kontrolünde ve çocuk düşürmede kullanılan bir diğer bitki de pennyroyaldı. 1930'larda yapılan çalışmalara göre bu bitki, kadın eşey hormonlarının üretimini uyararak etkinlik göstermektedir. Birçok modern kontraseptifler gibi laboratuvar hayvanları üzerinde doğurganlığı azaltıcı etkisi olduğu ortaya koyulmuştur.

1.4-2. Tahta blok pessary

Günümüzde kullanılan sünger gibi bir bariyer, spermin rahme girmesini engellemek için vajinanın içine yerleştirilirdi.

1.4-3. Kunduz testisi çayı

Kurutulmuş kunduz testisi alkolle birleştirilerek bir karışım elde edilmiş ve bu karışımın hamileliği engellediği düşünülmüştür.

1.4-4. Deniz Süngerleri

Yahudi kültüründe kullanılmıştır. Bu yöntemde sünger, limon suyu gibi asidik bir maddeyle ıslatılıp ilişkidenden önce vajinaya yerleştirilirdi.

1.4-5. Emzirme

Eski devirlerde, bebeği uzun süreli emzirmenin hamile kalma ihtimalini azalttığı düşünülmüştür. Şimdi bu yöntem laktasyonel amenore yöntemi (LAM) olarak bilinir. Bir kadının emzirme sürecinde menstrüasyon döngüsü gecikir.

1.4-6. Mavi Cohosh

Mavi cohosh daha çok Amerikan yerlilerinin doğum kontrolü için kullandığı bir çeşit meyveydi. Rahim hareketliliğini kısıtlayan iki hormon içeren bu meyve günümüzde de bitkisel ilaçlarda kullanılmaktadır.

Orta yaşlı hamile kadınlar da hamileliklerinin son ayında bu bitkisel ilacı kullanarak düşük riskini azaltmaya çalışmaktadırlar.

1.4-7. Dong Quai

Bir çeşit melek otu olan Dong Quai'nin kadınların menstrüal düzensizliklerini gideren bir özelliğe sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca eski çağlarda kontraseptif olarak da

kullanılmaktaydı. Ancak Avrupa ve Amerikan melek otlarında aynı özellik bulunmamaktadır.

1.4-8. Pamuk

Millattan önce 1550'de eski bir elyazması tıp eserinde akasya, bal, yün ve pamuk karışımının doğum kontrolünde etkili olduğundan bahsedilmektedir. Daha sonra pamuğun doğum kontrolünde etkili olduğu, akasyanın ise laktik asit ürettiği keşfedildi. Amerikan tarihinde kölelik dönemlerinde de pamuğun kontraseptif olarak kullanıldığı kayıtlara geçmiştir. (13)

Bu dönemde kullanılan diğer yöntemler arasında Papua Yeni Gine kabilelerinin sıcak taş yutması, bir kurbağanın ağzına 3 kere tükürmek, vajinayı safran bitkisi ile yıkamak, koyun barsağı ve balık akciğerinden yapılan kondomlar kullanmak da bulunmaktaydı.

Yaşlı Plinius bir adamın idrarında boğulmuş kertenkelenin anti afrodisyak (cinsel isteği azaltıcı) etki gösterdiğini söylemiştir. Horoz testisi, kaz yağı ve koç derisinin birleşince anti afrodisyak etki gösterdiğini de belirtmiştir. Ayrıca horoz testisinin horoz kanıyla birleştirilip yatağın altına koyulmasının da aynı etkiyi gösterdiğini eklemiştir. Bunlarla birlikte bir adamın köpek idrarı üzerine idrar yapmasının onu ilişkiden caydıracağı düşünülüyordu.

2. ORTA ÇAĞ'DA KULLANILAN DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Tarihin çok çeşitli zamanlarında olduğu gibi Orta Çağ'da da birbirinden farklı birçok doğum kontrol yöntemi kullanılmıştır. Orta Çağ'da insanlar daha çok evlilik dışı girilen cinsel ilişkilerde bu yöntemleri tercih etmişler de ekonomik nedenler ve sağlık sorunları da doğum kontrol yöntemlerinin kullanılmasında önemli etkenler olmuştur. Orta Çağ kadınlarında sıkça görülen demir eksikliği sorunu, sağlık problemlerinin başında gelmektedir. (27)

Orta Çağ'da kullanılan doğum kontrol yöntemleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

2.1- Doğal Aile Planlaması (NFP)

Katolik kilisesi doğum kontrolü için doğal aile planlaması metodunu uygun görmüştür. Doğal aile planlaması çeşitli yöntemlerle kadın yumurtlama zamanının tahmin edilebileceğini ifade eder. Örneğin; sempototermal yöntemine göre sabahın erken saatlerinde kadında meydana gelen sıcaklık değişimi (ovulasyon meydana geldiğinde hafif bir yükselişi düşüş izler) yumurtlama zamanı hakkında bilgi verebilir. İlişkiye girmekten o zaman kaçınılmalıdır. Pratikte bu yöntem; kendi kendinin kontrolünü ve vücut sıcaklığı farkındalığını, aynı zamanda partnerler arasında da anlayışı gerektirmektedir. (2)

2.2- Coitus Interruptus (Geri Çekilme)

Geri çekilme yöntemi tarihte en çok kullanılmış olan doğum kontrol yöntemlerinden biridir ve Orta Çağ Avrupası'nda da sıklıkla kullanılmıştır. Bu yöntem temelde, erkeğin ilişki sırasında, ejakülasyon anında kendini geri çekmesi esasına dayanır. Kadın da tam o sırada kendini geriye doğru çeker, sonra da yere çömelerek hapsirirsa yöntemin daha kesin sonuç vereceği bazı Orta Çağ bilginleri tarafından belirtilmiştir. (27)

2.3- Vajina İçerisine Çeşitli Maddelerin Sürülmesi veya Yerleştirilmesi

Orta Çağ'da da bazı bilginler döllenmeyi engellemek için ilişkiden önce vajinanın içerisine bazı maddeler yerleştirilmesini veya vajinaya bazı karışımların sürülmesini tavsiye etmiştir. Bu yöntemlerde temel amaç erkeğin sperm sıvısının dışı genital organlarına girmesini engellemek ve giren spermlerin ölmesini sağlamaktır. Soranus, Jinekoloji adlı eserinde; döllenmeyi önlemek için önceden rahim ağzına bekletilmiş zeytinyağı, bal, sedir ağacı reçinesi, kayın ağacının öz suyu, nemli şap ya da karıştırılmış şarap sürülebileceğini belirtmiş veya ilişkiden önce vajinanın ağzına bir parça saf yün yerleştirilebileceğini veya kasılma ve büzülme yapan vajinal filtrelerin kullanılabileceğinden söz etmiştir. Bunların tıkayıcı ve soğutucu olduklarını ve uterus ağzının kapatılmasını sağladıklarını belirtmiştir. Ayrıca Soranus'un tavsiye ettiği yöntemler içinde timsah pisliği bal karışımı ve tuzun da bu amaçla kullanıldığı bilinmektedir. (1)

2.4- Muska ve Büyü

Büyüler, genel olarak kısır bir hayvanın (özellikle katırın) vücudunun bazı bölgelerinin kullanılması esasına dayanıyordu. Bu yöntemlerin kadına geçici bir süre için kısırlık verdiğine inanılıyordu. Örneğin; katır toynağının yakılıp, dumanının kadının vajinasının içerisine girişine izin vermesinin, bir ay boyunca kadında kısırlık yarattığına inanılıyordu. Aynı şekilde katır toynağı külü ve söğüt yaprakları karışımının içilmesinin, katır kalbini hamile kalmak istemeyen kadının yanında taşımasının veya bunu yemesinin de hamileliği önlediğini düşünüyorlardı.

Muskalar ise büyülere benzer yöntemler içermekte ama hazırlanışlarında daha farklı hayvan ve bitki türleri kullanılmaktaydı. Kadının kaynamış eşek sütü ve bal karışımını karnına sürmesi, çıplak bedeninde hiç yavru vermemiş bir keçinin rahminin bir parçasını taşıması, erkek bir gelinciğin testisini boynunda taşıması, vahşi bir siyah boğanın üzerinden alınan kenenin kanını beline sürmesi ve sihirli olduğu düşünülen bazı taşları yanında taşıması hamileliği önlediği düşünülen bu tip uygulamalardan bazılarıdır. (27)

2.5- Kimyasal Karışımlar

Orta Çağ'da kullanılan en etkili kontraseptifler kimyasal karışımlardı. Orta Çağ insanları bazı bitki ve minerallerin hamileliği önlemekte ve oluşan hamileliği erken safhalarda sonlandırmakta olduğu bilgisine sahiplerdi. Bu bitkileri tek tek değil de daha çok karışımlar halinde kullanıyorlardı. Çünkü bu şekilde kullanılan kimyasalların daha etkili olacağına inanıyorlardı. Bitki yapraklarını ve köklerini ya yiyorlar ya da dekoksiyon hazırlayarak bu preparatları içiyorlardı. (27)

Bazı Orta Çağ bilginlerinin hamileliği önlemek için tavsiye ettikleri bitkiler şunlardır:

Albertus Magnus'un (12. yy), *Kadınların Sırları* isimli kitabında tavsiye edilen bitkiler: Boru elması ve ada çayı. (30)

Afrikalı Konstantine'in *Mertebeler Üzerine* isimli kitabında tavsiye edilen bitkiler: Boru elması, yaban nanesi, geyik otu, zambak, söğüt yaprağı, sedef otu, cavşir otu, çadırüşağı otu. (29)

Papa XXI John'un *Fakirler İçin Tıbbi Hazine* isimli kitabında tavsiye edilen bitkiler: Yemen safranı, solucan otu, nilüfer çiçeği suyu, sedef otu, adaçayı, biber. (30)

Salicetolu William'ın *Hastalıklardan Korunma ve Tedavi Yöntemlerinin Tümü* isimli kitabında tavsiye edilen bitkiler: Eğreltiotu, ardıç, karaardıcı, sedef otu tohumu. (29,30)

2.6- İffet (Bekâret) Kemerleri

İffet kemerleri bir kadını "saf" tutmak için icat edilmişti. Arzuya bağlı olan ya da olmayan ilişkileri önlemek için kullanılmıştı. Genital bölgeyi çevreleyen kilit gibi bir alettir. Genellikle deri veya metalden yapılan idrar yapmaya ve dışkılamaya izin veren küçük deliklerden başka hiçbir özelliği olmayan kilitli aletlerdir. (7)

3. RÖNESANS SONRASI DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Yeni Çağ ve Rönesans döneminde doğum kontrol yöntemlerine ilişkin en kayda değer gelişme günümüzde bilinen ilk kondomun bulunmasıdır. Kondom kelimesinin kökeni hakkında çeşitli muhtemel açıklamalar vardır. Sözcüğün Latince kökeni isim halinde "kılıf, kaput, zarf", fiil olarak ise "saklama, koruma, savunma" anlamlarına gelen "Condu/Condere" kelimesidir.

1500'lü yılların Orta Çağ Avrupası'nda enfeksiyon riskini çok önemsemeyen soyluların özellikle Rönesans döneminde son derece kaliteli ketenlerden üretilen dekoratif desenli kondomlar kullandıkları görülmektedir. (24)

Amerika kıtasının keşfiyle birlikte gelişen sosyo-ekonomik gelişmelerin yanı sıra Avrupa yeni bir virüsle karşı karşıya kalır. Zührevi hastalıklara neden olan bu bakteri "sifilitik" yani frengidir. 16.yüzyılda Padua Üniversitesi profesörlerinden İtalyan Doktor Gabrielle Fallopio "French Pox" olarak adlandırdığı frengi hakkında bir tez yazar. Bu tezde kimyasal solüsyonlu keten kılıftan oluşan bir kondom tarifi yapar. Fallopio bu şekilde frengiden korunulabileceğini düşünmüştür. Daha sonraları bu kılıflar doğum kontrol amacıyla da kullanılmaya başlanmıştır. Bu bakterinin bütün Avrupa'ya yayılmasıyla kondom kullanımı sadece askerlerin, soyluların kullandıkları bir kılıf olmaktan çıkıp halk tarafından da kullanımı yaygınlaşmıştır. Ketene ek olarak Rönesans döneminde kondom yapımı için mesane ve barsak da kullanılmıştır. Bilinen anlamda ilk kondom ise 1640'ta İngiltere'de bulunmuştur. Bu kondom hayvan barsağından yapılmıştı. Kullanım amacıysa doğum kontrolünden ziyade cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunmak içindi. Bu kondomların

o dönemdeki bir savaşa katılan askerler tarafından cinsel hastalık ve enfeksiyonlara karşı korunma amaçlı olarak kullanıldıkları sanılmaktadır. (4)

18. yüzyılda yaşamış olan Giacomo Casanova, kondomu hamileliği önlemek için ilk kullananlar arasındadır. Onun kullandığı kuzu barsağından yapılmış olan kondomlar hâlâ doğal materyalli kondom olarak kullanılmaktadır. (22)

19. yüzyıldaki ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler kondom kullanımını daha da yaygınlaştırmıştır. Bu dönemde bu tür araçlar ilk kez fakir sınıf tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. 1839 yılında Charles Goodyear doğal kauçukla çok önemli bir buluş gerçekleştirdi. Kauçuğun soğuduğunda sert ve dayanıklı olduğunu ancak ısıya maruz kaldığında yumuşadığını gördü, bu yolla kauçuğun elastik özelliğini ortaya çıkardı. Daha sonra da kauçuğa vulkanizasyon işlemi uygulanarak kauçuk güçlü ve elastik bir madde haline getirildi. Vulkanizasyon, ham kauçuğu sülfüre tabi tutup yoğun ısıya maruz bırakma işlemidir. Bu buluş kondom yapımında büyük avantaj sağlayacaktı. (24) Ayrıca bu dönemde kondoma ek olarak rahim içi araçlar (RİA), vajina süngerleri, serviks başlıkları, diyaframlar gibi alternatif doğum kontrol araçları da geliştirilmiştir.

RİA plastikten yapılmış, esnek, küçük bir maddedir ve uterus içine yerleştirilir. RİA sperm ve yumurtanın hareketini zorlaştırır, ayrıca döllenen bir yumurta varsa onun uterusu tutunmasını engeller. Bu madde yirmi yıl kullanılabileceği gibi istendiği zaman çıkarılabilir. Hamileliği büyük oranda engellemesine rağmen cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı herhangi bir koruma sağlamamaktadır. (19)

Vajina süngeri ise plastik bir köpükten oluşan ve spermid (sperm öldürücü) içeren bir maddedir. Cinsel birleşme öncesi vajinaya yerleştirilir. Bu sünger serviksi kaplar ve spermilerin uterusu girmesine engel olur ayrıca içerdiği spermid adlı maddeyle sperm öldürücü olarak da görev yapar. (8)

Diyafram ve serviks başlığı da benzer bir prensiple çalışır; bunlar da serviksi kaplayarak spermilerin uterusu geçişine engel olur. (16,21)

1800'ü yılların sonunda Julius Schmidt sonraları popüler olan Sheik ve Ramses adlı kondomları icat etmiştir. Bu kondomlar cinsel yolla bulaşan hastalıkları önlemede etkin birer araçtır. (22)

1919'da Frederick Killian tarafından kondom için yeni bir materyal olan lateks geliştirildi. Kullanımı daha rahat hale getirilen bu yeni kondomların satışlarında da artış gözlemlendi. (24)

Kondomlar doğum kontrol ve cinsel yollarla bulaşan hastalıkları engelleme konusunda önemli roller üstlense de cinsel başıboşluğu teşvik ettiği gerekçesiyle bazı çevreler tarafından gayri ahlaki olarak nitelendirilmiştir. Buna rağmen icat edilmeye başlandığından beri kondom piyasası hızla büyümüştür yine de genel olarak ekonomik nedenlerden ve cinsel bilinç düzeyinden dolayı orta ve üst sınıflar tarafından tercih edilmiştir. (4)

20.yüzyılın önde gelen doğum kontrol savunucularından Margaret Sanger New York kentinde hemşirelik yaparken yoksulluk, denetlenmeyen doğurganlık ve yüksek oranda ana ve çocuk ölümü gibi sorunların birbirleriyle yakından ilişkili olduğunu gözlemledi. Her kadının ailesini planlama hakkı olduğunu savunarak doğum kontrolü yöntemlerini yaygınlaştırmayı engelleyen yasal düzenlemelerle mücadele etti. 1916'da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk doğum kontrol kliniğini açtı ve bir sonraki yıl kamu huzurunu bozmakla suçlanarak 30 gün ıslahevinde kaldı. 1921'de Amerikan Doğum Kontrol Birliği'ni (American Birth Control League) kurdu ve 1928'e değin bu kurumun başkanlığını yaptı. 1936'da yerel mahkeme doğum kontrolü üzerine yazılan ve doğum kontrolü araçlarını müstehcen olarak tanımlayan 1873 tarihli Comstock Yasası'nı yeniden yorumlayarak hekimlerin yaşamı kurtarmak ve hastaların sağlığını korumak amacıyla doğum kontrolü uygulamasına izin verdi. (5)

4. İSLAM'DA DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

İslam dini kürtajı cinayet olarak kabul etmiştir. Ayrıca İslam'da doğum kontrol yöntemleri ahlaki açıdan doğru değildir çünkü çocuğun olması Allah'ın kararıdır. Doğum kontrol yöntemleri kullanımına, halk arasında ahlaka aykırı ve hatta şeytanca bir öğreti gözüyle bakılırdı ve tabiata aykırı olduğu öne sürülürdü. (10) Doğum kontrol yöntemleri hakkında birçok yazar doğum kontrol yöntemlerinin doktorluk sanatı olduğunu vurgulayarak tekrarlamışlardır. Bu doktorlar bugünkü bilgilerimizden daha az bilgiye sahipti ve uyguladıkları yöntemler daha az etkiliydi. Buna rağmen uyguladıkları yöntemler mantıklı ve başarılıydı.

ÇEŞİTLİ KİTAPLARD A SÖZÜ EDİLEN YÖNTEMLER	RAZİ; KİTAB AL- HAWİ	RAZİ; KİTAB AL- TİBB AL MANSURİ	ALİ İBN'ABBA S; KAMİL AL-SİNA	ABU' ALİ İBN'SİNA; QANUN	ABU AL- HASAN AL-TABİB
Oral Yolla Alınanlar	*Siklamen bitkisinin suyu veya kökü *Targın ile mür *Erkek eğrelti otu	*Sedef otu *Colocynth hamuru *Aslan yaprağı	*Tatlı fesleğen suyu * Tavşan mayası	*Fesleğen suyu	*Aç karnına fasulye(40 gün boyunca) *Dut kabuğu *Köpek rezenesi *Suda beklemiş susam
Batıl İnançlar	*Siklamenin kökünü boyuna bağlamak veya üstünde yatmak				*Siklamen bitkisinin üstüne basmak
Tampon Olarak Kullanılan Yöntemler	*Yuvarlak kabakulak otu, sütleğeni, siklamen, kakule, aloe *Amonyak ve dorema, su karışımı (Gece boyunca bacakları yukarı kaldırarak kullanılır.) *Soğan özü ve siklamen özü *Duvar çiçeğinin et suyu ve bal karışımı *Biber	*Katran sürmek *Sedef otunun suyu *Karabiber *Soğan özü ve siklamen özü	*Kaya tuzu *Lahana *Salkım *Söğüt yaprağı ve çiçeği	*İlişki öncesi ve sonrası kükürt *Lahananın yaprak ve tohumu *Cinsel ilişkidən sonra biber sürmek *Fil gübresi	*Naneli su *Kafuru ve gül suyu emdirilmiş pamuk *Bingöz otu *Nar ezmesi *Dereotu

	*Yabani sedef otu				
Erkeklerin Kullandığı Yöntemler	*Soğan özünü penis üstüne sürmek *Melisa yağını penisin üstüne sürmek	*Katranı penisin üstüne sürmek *Erkeğin kadın orgazmından önce ejakülasyonu	*Penise tuz veya katran sürmek	*Aynı anda orgazmı önlemek *Penisin üstüne susam yağı sürmek	*Nane özütünü penisin üstüne sürmek * Aynı anda orgazmı önlemek
Çeşitli Yöntemler	*Siklamen suyunu göbeğe sürmek *Duvar çiçeklerinin suyuna oturmak *Çeşitli çiçeklerin tütsüsü	*Kadının cinsel ilişkiden sonra geri geri zıplaması	*Çeşitli çiçeklerin tütsüsü	*Cinsel ilişkiye girmeme *Hapşırma *Fil gübresiyle fumigasyon	*Spermin vajinadan çıkması için kadının çeşitli hareketler yapması (28)

5. GÜNÜMÜZDE KULLANILAN DOĞUM KONTROL YÖNTEMLERİ

Günümüzde çeşitli doğum kontrol yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemler genelde eski yöntemlere dayalı ve tıbbi olanaklarla geliştirilmiş, güncellenmiş yöntemlerdir. (26)

Doğum kontrol yönteminin başarılı olabilmesi için, kullanan kişinin yaşam biçimine ve kişiliğine uygun olmalıdır. Kadının yaşı, eğitimi, cinsel aktivite durumu, gelecekteki çocuk isteği ihtimali ve sosyal statüsü gibi etkenler rol oynamaktadır. (11)

Günümüz yöntemleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır;

5.1- Doğal Yöntemler

5.1-1. Doğal aile planlaması(Takvim Metodu): Herhangi bir ilaç veya alet kullanmaksızın matematiksel olarak yumurtlama dönemlerinin hesaplanmasıdır. Fertil günlerde cinsel ilişkiye girilmez. Çok eskilerden beri kullanılan ve bilinen bir yöntemdir.

5.1-2. Mukotermal metot: Vücut ısısının takibi ile servikal mukusun gözlenmesiyle gerçekleşir. Bu yöntem yumurtlama döneminin tespitinde yardımcı olur ve âdetin ilk gününden ıslak mukusu ilk gözlenene kadar ilişkiye girilebilir. Kalın mukusun görülmesinden dört gün sonrasına kadar veya vücut ısısının yükselmesinden üç gün sonrasına kadar ilişkiye girilmez.

5.1-3. Coitus interruptus (Geri Çekilme): Bu yöntem temelde, erkeğin ilişki sırasında, ejakülasyon anında kendini geri çekmesi esasına dayanır.

5.2- Bariyer Yöntemleri

5.2-1. Kondom: Lateksten yapılmış ince ve esnek bir kılıftır. Cinsel ilişki öncesi penise takılır böylece spermin rahme ulaşmasını engeller.

5.2-2. Diyafram: Vajinal diyafram bir halka üzerine geçirilmiş yumuşak bir kauçuktur. Serviksi kap gibi örter. Spermeleri öldürür ve gebeliği önler.

5.2-3. Kimyasal Yöntem

Spermisidler, spermeleri öldüren kimyasallardır. Bu madde köpük, krem, veya jel formunda bulunur. Cinsel ilişki öncesi vajinaya yerleştirilir ve spermeler rahme ulaşmadan öldürülür.

5.3- Hormonal Kontraseptifler

5.3-1. Oral kontraseptifler: Doğum kontrol hapları olarak adlandırılır. Kadınların doğal hormon düzeylerini değiştirerek her ay yumurtalıklardan yumurta salınımını engeller. Spermin kolaylıkla rahim içine girmesini ve döllenmiş yumurtanın rahim içinde kalmasını zorlaştırır. Hapın her gün düzenli alınması gerekir. Östrojen ve progesteron hormonları salgılar.

5.3-2. Norplant: Kadının kolunun derisinin altına yerleştirilir. Kan dolaşımına sürekli hormon salgılar. Bu yöntem yaklaşık 5 yıl gebeliği önler.

5.3-3. Depo provera: Kadına enjeksiyon şeklinde sentetik progesteron hormonu verilir. Bu hormon yumurtalıklardan yumurta salınımını 3 ay engeller.

5.5- Cerrahi Yöntemler

Günümüzde 2 tane doğum kontrol amaçlı cerrahi yöntem vardır. Biri erkeğe diğeri kadına uygulanır.

5.5-1. Vazektomi: Erkeğin testisten penise spermeleri getiren kanalların kesilmesidir. Geri döndürülebilmesi zordur.

5.5-2. Tüp ligasyonu: Kadınların fallopi tüplerinin tıkanması amacıyla laparoskopi ile tüplerin bağlanmasıdır. Yumurta sperm ile karşılaşamaz ve bu şekilde döllenme engellenir. Geri döndürülebilme şansı %50-75 civarındadır. (20,14)

5.6- Rahim İçi Araç (RİA): Spiral veya halka olarak da adlandırılır. Rahim içine yerleştirilir. Genellikle ucunda ip bulunan plastik veya metalden yapılmış bir alettir. Bakır metali veya progesteron hormonu içerir. Üreme organının fiziksel çevresini değiştirerek gebeliği önler. 1 ile 5 yıl koruma sağlar.

SONUÇ

İnsanın doğal bir ihtiyacı olan cinselliğin beraberinde bazı sorunları getirmesi insanları doğum kontrol yöntemlerini bulmaya teşvik etmiştir. Kültürün, toplumsal yapının ve dininin çeşitlenmesiyle bu yöntemler çoğalmış ve farklılaşmıştır. İlk zamanlarda kullanılan yöntemler daha çok doğaya özgü ve batıl inançlar doğrultusunda iken; insanlık geliştikçe bu yöntemler daha güvenilir ve kolay uygulanabilir bir hal almıştır. Yapılan araştırmalar, İlk Çağ ve Orta Çağ'da kullanılan bazı kimyasalların ve bitkilerin doğum kontrolü sağladığı ama bunların çoğunun son derece tehlikeli zehirli maddeler de içerdiği de kanıtlanmıştır. Rönesans sonrasında da doğum kontrol yöntemlerinin sayısı ve niteliği artarak devam etmiş, gelişen bilim ve teknoloji sayesinde de günümüzde son şeklini almıştır. Ayrıca pennyroyal veya Kızılderililerin kullandığı mavi cohosh gibi bitkilerin, araştırmalar sonucunda gebeliği önleyici etkileri kanıtlandıktan sonra bu gibi bitkiler günümüzde kullanılan bazı ilaçların içeriğine girmiş bulunmaktadır. Tarihte kullanılan birçok doğum kontrol yöntemi bulunmasına rağmen insanlar tarafından en çok tercih edilen iki yöntem geri çekilme ve kondom kullanımı olmuştur.

KAYNAKÇA:

1. Ataç A, Gülsoy R.: Soranus ve "Jinekoloji" Adlı Eseri Hakkında Bir Arastırma, Türkiye Klinikleri J Med Ethics, 2004, 12:196-200
2. Christopher E.: Religious Aspect of Contraception, Reviews in Gynaecological and Perinatal Practice, September 2006, Vol. 6, Issues 3-4: 192-198

3. Haimow-Kochman, R., Sciaky-Tamir, Y., Hurwitz, A.: Reproduction concepts and practices in ancient Egypt mirrored by modern medicine, *Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol*, 2005, Nov 1;123(1):3-8.
4. <http://www.americanpregnancy.org/preventingpregnancy/cervicalcap.html> (18.12.2011)
5. <http://www.birth-control-comparison.info/iudinfo.htm> (18.12.2011)
6. <http://www.carolinecollard.hubpages.com/hub/The-History-of-Contraception> (07.02.2012)
7. http://www.en.wikipedia.org/wiki/Birth_controlAncient_Mesopotamia.2C_Egypt_and_Rome (23.11.11)
8. <http://www.en.wikipedia.org/wiki/Kondom> (26.11.2011)
9. http://www.en.wikipedia.org/wiki/Birth_control (27.11.11)
10. <http://www.filozof.net/Turkce/sosyoloji/617-dogum-kontrolu-nedir-saglik-acisindan-dogum-kontrolu-kadin-acisindan-dogum-kontrolu-erkek-acisindan-dogum-kontrolu-ahlaki-acidan-dogum-kontrolu-sosyal-acidan-dogum-kontrolu-islama-gore-dogum-kontrolu-dogum-engelleme-yollari-kurtaj-kondom-hap-vb.html> (12.11.2011)
11. <http://www.hastane.com.tr/dogum-kontrol-yontemleri-nelerdir-sorusu.html>(06.01.2012)
12. <http://www.insanveevren.wordpress.com/2011/07/01/eski-misirda-hamilelik-testi-bebegin-cinsiyet-tespiti-ve-dogum-kontrolu> (30.11.11)
13. <http://www.jansankhya.com/index.php?cmd=35> (27.11.11)
14. http://www.kadinhastaliklarionline.com/dogum_kontrol_yontemleri.php (17.11.2011)
15. <http://www.kaleidoscope.cultural-china.com/en/117Kaleidoscope5933.html> (27.11.11)
16. http://www.kidshealth.org/teen/sexual_health/contraception/contraception_diaphragm.html (18.12.2011)
17. <http://www.manolith.com/2009/11/11/old-fashioned-contraceptive-methods-were-way-crazier> (12.12.11)
18. <http://www.medicaltranscriptionschool.net/blog/8-barbaric-old-school-contraceptives-and-sexual-deterrents> (27.11.11)
19. <http://www.medicinenet.com/script/main/art.asp?articlekey=52188> (5.12.2011)
20. <http://www.msxlabs.org> (07.01.2012)
21. <http://www.plannedparenthood.org/health-topics/birth-control/birth-control-sponge-today-sponge-4224.htm> (18.12.2011)

22. <http://www.safexclub.com/?p=1> (26.11.2011)
23. <http://www.science.jrank.orgpages1761Contraception-An-ancient-interest.html>
(12.12.11)
24. http://www.tr.wikipedia.org/wiki/Margaret_Sanger (13.12.2011)
25. <http://www.webmastersitesi.com/saglik/249318-dogum-kontrolu-nedir.htm>
(17.11.2011)
26. <http://www.yale.edu/ynhti/curriculum/units/1982/6/82.06.03.x.html> (04.05.2012)
27. McCann C.: Fertility Control and Society in Medieval Europe. *A Journal of Medieval And Renaissance Studies*, vol. 40: UCLA; 2009: 45-62
28. Musallam, B. F., *Sex and Society in Islam*, Cambridge University Press, Cambridge; 1989: 77-86
29. Riddle J M.: *Contraception and Abortion from the Ancient World to the Renaissance*. Cambridge: Harvard UP; 1992: 119-138
30. Riddle J M.: *Eve's Herbs: A History of Contraception and Abortion in the West*. Cambridge: Harvard UP; 1997: 30-61